

Anna-Riitta Lehtinen
Kuluttajatutkimuskeskus
Helsingin yliopisto

Asuminen viitebudjeteissa

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Asuminen eri maiden viitebudjeteissa	4
2.1 Pohjoismaat	4
2.2 Eurooppa	6
2.3 Euroopan ulkopuoliset maat	13
2.4 Euroopan unionin rahoittamat hankkeet.....	16
3 Yhteenveto	18
Lähteet:.....	21

1 Johdanto

Viitebudjetit ovat lista tavaroita ja palveluja, joita määrätyn iän ja rakenteen omaava kotitalous tarvitsee eläkkeeseen määrätyn elintason mukaista elämää tiettyssä ajassa ja paikassa. Hyödykkeet hinnoitellaan tietyn hintatason mukaan. (Fisher 2007.) Viitebudjettien kulutustaso on niukka, mutta kulutuksen on oltava tasolla, jolla kotitalouden jäsenet tulevat toimeen, voivat ylläpitää jäsentensä terveyttä sekä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan tämän päivän yhteiskunnassa (ks. Borgeraas 1987). Viitebudjettien laadinta on lähtenyt liikkeelle kuluttajien toimeentulosta ja köyhyyden mittaamisesta, mutta on laajentunut apuvälineeksi talous- ja velkaneuvontaan ja mittapuu pienituloisten toimeentulon tarkastelussa.

Viitebudjettien laadinta on yleistynyt 2000-luvulla kuluttajalähtöisellä menetelmällä, aiemmin käytettiin vain asiantuntijamenetelmää. Kuluttajalähtöisessä menetelmässä kuluttajat ovat laadinnassa vahvasti mukana focus ryhmissä, joissa he valitsevat hyödykkeet hyödykekoreihin. Asiantuntijamenetelmässä kaikki vallinnat tekevät asiantuntijat eli tutkijat ja ulkopuoliset eri alojen asiantuntijat. Kuluttajalähtöinen menetelmä on osaltaan lisännyt budjettien hyväksyttävyyttä ja hyödynnettävyyttä. Edelleen, menetelmän avulla saadaan kuluttajien käsitykset esille välttämättömäksi katsotussa kulutuksessa, kulutuksen muutoksista, erilaisten taustojen ja olosuhteiden vaikutuksista sisältöön (asuinpaikka, elinvaihe ym.) ja konsensus hyödykkeistä on laajempi kuin yksinomaan asiantuntijoiden laatimissa viitebudjeteissa (Fisher 2007; Warnaar & Luten 2009). Näiden kahden edellä mainitun menetelmän yhdistämistä testattiin EU:n rahoittamassa hankkeessa, jossa kehitettiin yhdenmukaista metodologiaa Euroopan Unionin jäsenmaihin, mutta kuluttajien panos jäi hankkeessa vähäiseksi (Goedemé ym. 2015).

Viitebudjetteihin sisältyvät kulutusmenoryhmät ovat ruoka, vaatetus, kodin tavarat ja laitteet, tietoliikenne, vapaa-aika, terveys ja hygienia, asuminen ja liikkuminen. Euroopan unioni näkee viitebudjetit tärkeäksi työvälineeksi ja on rahoittanut hankkeita, joissa viitebudjetteja on laadittu lähes kaikkiin sen jäsenmaihin. Viitebudjetteja on laadittu syrjäytymisen ehkäisemiseksi, yhteisen metodologian kehittämiseksi, jolloin eri maiden keskinäinen vertailu olisi mahdollista ja köyhyysrajan määrittämiseksi. Osassa maista viitebudjetteja on kehitetty ja laadittu useita vuosia (Iso-Britannia, Ruotsi, Norja, Hollanti), osassa lyhyen aikaa ja vain muutamilla hyödykekoreilla (Tsekki, Viro) (mm. Storms ym. 2014).

Asuminen on suurin yksittäinen menoerä kotitalouksien kulutuksessa ja siten myös viitebudjeteissa. Omistusasuminen on yleistä pääkaupunkiseutuja lukuun ottamatta monissa maissa. Ongelmallisinta on omistusasumisen huomioiminen eri elämänvaiheissa olevissa kotitalouksissa, kun on huomioitava asunnon koko, asuinpaikka, lainan suuruus ja sen hoitokulut. Monissa viitebudjeteissa on laskettu asumiskustannuksiksi asunnon vuokra, mikä sekään ei ole yksiselitteistä, koska tarjolla on erilaisia vuokra-asumisen mahdollisuuksia.

2 Asuminen eri maiden viitebudjeteissa

Seuraavassa lyhyet katsaukset eri maiden viitebudjeteista ja asumisen huomioimisesta tehdyissä laskelmissa. Katsauksessa ei ole mukana kaikki maat, joissa viitebudjetteja on laadittu, koska osassa on laadittu vain ruoka-budjetti ja osasta ei ole saatavilla ainestoa. Tekstissä en ole kääntänyt sanaa sosiaalinen Suomen tilanteeseen sopivaksi. Se voi tarkoittaa kunnallista, säätiöiden tai yhdistysten tarjoamaa vuokra-asuntoa. Public-sana viitanee selkeästi kunnalliseen vuokra-asumiseen. Myöskään euromääräisiä hintoja en ole käsitellyt maittain. Maiden kohdalla on linkki esimerkeistä joko viitebudjettiin tai muuhun materiaaliin, jos sellainen on ollut löydettävissä.

2.1 Pohjoismaat

Suomi: Kohtuullisen minimin viitebudjetit

Suomen viitebudjeteissa asuminen on mukana. Asumiskustannuksiin kuuluvat myös energia ja vakuutukset, jotka ovat erikseen ja sisältyvät ns. perusbudjettiin. Asuminen on laskettu vuokra-asumisen kustannusten pohjalta. Kuukausivuokrat eri asuntotyypeille on laskettu alueellisten asuntotyyppittäisten keskineliövuokrien pohjalta vapaarahoitteisille vuokra-asunnoille Tilastokeskuksen julkaisemien tietojen pohjalta. Laskemissa on käytetty yksiöiden, kaksioiden, kolmioiden ja neliöiden (4 huonetta ja keittiö) keskikokoihin perustuvia keskimääräisiä neliövuokria. Näin pyrittiin pääsemään mahdollisimman lähelle keskimääräisiä alueellisia asumiskustannuksia. Vuokra-asuntojen keskikoot eri alueilla saatiin myös Tilastokeskuksesta. Yhden henkilön talouksista alle 45-vuotiaat asuvat yksiössä (31-33m²) ja yli 65-vuotiaat sekä yhden lapsen yksinhuoltajatalous kaksiossa (50-52m²). Parit, kahden teinin ja yhden huoltajan perhe sekä pikkulapsiperhe asuvat kolmiossa (73m²) ja muut 4–5 henkilön lapsiperheet asuvat neljän huoneen ja keittiön asunnossa (92-95m²). (Lehtinen & Aalto 2018.)

Laskelmissa käytetään alueiden jaottelua neljään luokkaan: Helsinki, pääkaupunkiseutu, yli 100 000 asukkaan kaupungit ja muu Suomi (koko maan keskiarvo, josta pääkaupunkiseutu on jätetty pois). Vuokra-asuntotyyppien keskikoossa ei eri puolilla maata juuri ole eroa, mutta neliövuokrat ovat erisuuruiset, minkä seurauksena kuukausivuokrissa on alueellisia eroja. Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla vuokrat ovat muuta maata korkeammat. Koska neljän huoneen asunnon vuokria ei ollut erikseen käytettävissä, niille käytettiin saman alueen kolmion pääkaupunkiseudulla. Linkki 2018 raportti ja 2021 hintapäivitys raportti: <http://hdl.handle.net/10138/261735> ; <http://hdl.handle.net/10138/333191>

Norja: SIFOs Reference Budget for Consumer Expenditures

SIFO (Consumption Research Norway) laatii budjetit Norjassa, joiden kulutustaso kattaa välttämättömän mutta hyväksyttävän kulutustason. Viitebudjettien laadinnassa hyödynnetään asiantuntijoita, kulutustutkimusta, tilastoja ja kuluttajien focus ryhmiä. Budjetteja on laadittu 1980-luvulta lähtien. Viitebudjetit laaditaan henkilöittäin. Viitebudjeteissa ei ole huomioitu

asumisen, sähkön ja muita asumiseen liittyviä kuluja (kuten ylläpito). Linkki: SIFO 2021: <https://www.oslomet.no/en/about/sifo/reference-budget>

Ruotsi: Konsumentverket: Rimliga hushållskostnader

Konsumentverket laatii viitebudjetit Ruotsissa ja laadinta on alkanut 1970-luvun lopulla. Viitebudjetit laaditaan henkilöittäin. Kulutustaso on kohtuullinen kulutustaso, mutta alle keskimääräisen kulutuksen. Konsumentverketin laskelmat ovat pohjana riksnormille, jonka pohjalta määräytyy toimeentulotuki (Socialstyrelsen 2022). Vuokra tai omistusasuminen eivät sisälly budjettiin, mutta energia ja vakuutukset ovat mukana laskelmissa. Asumisen kustannusten laskentaa vaikeuttaa kustannusten vaihtelut eri asuinpaikkojen ja asuntotyyppien välillä. Linkki: Koll på pengar 2022: <https://www.konsumentverket.se/globalassets/publikationer/privatekonomi/koll-pa-pengarna-2022-konsumentverket.pdf>

Tanska: Minimumsbudget

Tanskassa budjetteja on laadittu harvemmin kuin Ruotsissa ja Norjassa. Viimeisin budjetti on Rockwoll Fondens Forskningsenhed'in laatima ja on asiantuntijoiden laatima. Budjetit laaditaan kotitalouksille ja kulutustaso on minimikulutus. Asumiskustannusten laskeminen nähdään hankalaksi myös Tanskassa, mutta vuokra on huomioitu laskelmissa. Asumisen kustannusten vaihtelu on suuri niin maan eri osien välillä kuin saman kaupungin sisällä. Edelleen, asunnon ostoajankohta ja vuokrasopimuksen tekohetki vaikuttavat asumisen hintaan ja hankaloittavat kustannusten laskemista (Bonke & Wiese Christensen 2017).

Tanskan minimibudjetissa esimerkkitaloudet asuvat kunnallisissa vuokra-asunnoissa. Budjetissa asuminen on laskettu kertomalla asunnon koko julkisten asuntojen neliöhinnoinnilla eri alueilla Tanskassa. Oletetaan, että asunnon koko on 60 m² plus 10 m² per ylimääräinen henkilö. Alle 30-vuotiailla yksinasuvilla koko on 50 m². Koska arvioinnissa on suuria eroja ja epävarmuutta, budjetit lasketaan asumiskustannuksilla ja ilman niitä. Budjettien kustannukset lasketaan viidelle eri alueelle. Linkki: <https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2017/11/B%C3%B8rn-i-familier-med-lave-indkomster.pdf> sekä <http://budgetberegner.rff.dk/assets/Om%20budgettet.pdf>

Islanti:

Islannissa on laadittu budjetti 2011 Ministry of Welfare'n toimesta (Sturluson ym. 2011). Se ei ole kuitenkaan virallinen viitebudjetti, enemmänkin kulutuskriteerit. Maassa on käytössä muitakin budjetteja, mutta ovat kyseisen organisaation, esimerkiksi kuluttaja-asianmiehen kanslian, laatimia ja vain omassa käytössä (Björnsdóttir ym. 2014).

Sturluson ym. (2011) kulutuskriteerit perustuvat Islannin tilastokeskuksen (Hagstofa Íslands/Statistics Iceland) kotitalouksien kulutustutkimukseen. Asumismenot ovat mukana laskelmassa. Asumiskustannuksia on arvioitu asumisen vuosikustannusten, asumisen ylläpitokustannusten, sähkön ja lämmityksen ja asunnon iän pohjalta (Sturluson ym. 2011).

Asumiskustannuksien pohjana ovat yksityiskohtaiset tiedot jokaisesta Islannin tilastokeskuksen kulutustutkimukseen osallistuneen kotitalouden asunnon koosta. Näillä tiedoilla on arvioitu asunnon koon, kotitalouden jäsenten lukumäärän ja asunnon välinen suhde. Kertoimet on laskettu neliömetriä ja yksikköä kohti eri alueilla (pääkaupunkiseutu, muut kaupunkialueet ja maaseutualueet). Asumiskustannuksia arvioitaessa otetaan huomioon asunnon lämmitysjärjestelmä sekä asuuko perhe omassa vai vuokra-asunnossa. Asumiskustannuksiksi on laskettu vuokra vuokralla asuville ja omistusasunnossa asuville laskennallinen vuokra. Vuokrahinnat päivitetään vuokrahintaindeksin mukaisesti. Laadinnassa havaittiin, että asumiskustannukset ovat pienemmät vuokra-asunnossa kuin omassa asunnossa asuville kotitalouksilla sekä maaseudulla kustannukset ovat pienemmät kuin pääkaupunkiseudulla ja muilla kaupunkialueilla (Sturluson ym. 2011). Linkki:

https://www.stjornarradid.is/media/velferdarraduneyti-media/media/ritogskyrslur2011/Neysluvidmid_lokautgafa_vef.pdf

Islannin tilastokeskus (Hagstofa Íslands) laskee asumiskustannukset omassa asunnossaan asuville tasalyhennyksenä vuodessa. Lainan perusteena on kiinteistön markkina-arvo, joka perustuu tiettyyn tuotto prosenttiin ja olettaa rakennukselle 80 vuoden käyttöiän.

2.2 Eurooppa

Belgia: Reference budgets for social participation

Viitebudjetit on laadittu osaan Belgiaa alun perin vertailuarvoksi sosiaalityöntekijöille. Laadinnassa käytetään asiantuntijoita, tilastoja, kyselyaineistoja (Housing survey) ja focus ryhmiä. Asumiskustannukset perustuvat kyselytutkimuksiin ja kulutustutkimukseen (HSB). Belgian viitebudjetit ovat vähimmäistasoa, mutta mahdollistavat osallistumiseen yhteiskunnassa. Ensimmäiset budjetit valmistuivat 2008, joita on päivitetty 2013.

Asumiskustannukset on laskettu vuokra-asumisen perusteella. Yksityisen sektorin vuokrat on laskettu keskivertoperheen asunnon markkinavuokran mediaanin perusteella. Vesi-, lämpö- ja energiakustannukset lisätään vuokraan. Sosiaalisektorilla vuokrat ovat täysin säänneltyjä. Vuokra lasketaan talon markkinavuokra-arvon perusteella (vuokra, joka yksityisellä vuokramarkkinoilla maksettaisiin vastaaventyyppisestä, iästä ja kuntoisesta talosta), korjattuna sosiaalisella alennuksella. Vuoden 2007 lakimuutoksesta (Flaami) lähtien vuokralainen saa käyttää kohtuuhintaisuuden periaatteen mukaan enintään 1/55 verotettavasta nettotulosta sosiaaliseen vuokraan. Ns. kiinteistöalennus riippuu perheen koosta ja sosiaalisen asunnon markkina-arvosta. Todellinen sosiaalivuokra lasketaan seuraavasti: $\text{sosiaalivuokra} = I/55 - P - G$, jossa I = tulot, P = kiinteistöalennus, G = perhealennus. (Storms 2012, 236; Goedemé ym. 2015.) Linkki:

<https://www.cebud.be/referentiebudgetten>

Espanja: The Spanish Reference budgets

Viitebudjetit on laadittu 2010 ja ovat käytössä neuvonnassa ja tutkimuksessa. Vuoden 2010 budjeteissa asumiselle oli kaksi skenaariota vuokrattu asunto ja omistusasunto. Tuolloin valtaosa

omisti asuntonsa, mutta viitebudjettiin valittiin vuokra-asuminen (Manchado Martin & Martinez Asenjo 2009). Vuokralla asuminen oli pitkään kalliimpi vaihtoehto kuin asunnon omistaminen, mikä on kuitenkin viime vuosina muuttunut (Cussó Parcerisas ym. 2016). Espanjassa on laadittu ruokabudjetteja enemmän kuin budjetteja, joissa kaikki hyödyketyhmät ovat mukana. EU-hankkeissa, joissa Espanja on ollut mukana, asuminen on laskettu hankkeen yhteisten periaatteiden mukaisesti EU-SILC aineiston pohjalta ja Espanjassa Barcelonan alueelle. (ks. Goedemé ym. 2015). Linkki:

https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista-ingles/04_cusso-carrilloriera-profunditat-23-en.pdf

Irlanti: A minimum essential standard of living MESL

Irlannissa viitebudjetteja on laadittu samanlaisella menetelmällä kuin Isossa-Britanniassa, toisin sanoen kuluttajat ovat pääosassa hyödykkeiden valinnassa ja arvioinnissa. Viitebudjetit on laatinut Vincnetian Partnership for Social Justice. Vähimmäiselintaso (MESL) mahdollistaa yksilön/kotitalouden fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tarpeiden tyydyttämisen. Se on elintaso, joka perustuu tarpeisiin, ei haluihin, ja mahdollistaa mielekkään osallistumisen yhteiskunnassa (Mac Mahon et al. 2006).

Asumiseen liittyvä kysymys on monimutkainen, johon vaikuttavat perinteet, järjestelmät ja markkinarakenteet. Irlannissa perinteinen suuntaus asumisesta on muuttumassa. Aiemmin asunnon omistus on ollut suosittua, mutta suosio on viime vuosina vähentynyt. Samoin sosiaalisten asuntojen tarjonta on pysähtynyt ja yksityisellä vuokrasektorilla asuvien kotitalouksien lukumäärä on kasvanut huomattavasti. Irlannissa kuntien asunnot toimivat eriytetyn vuokrajärjestelmän piirissä. Tässä vuokrajärjestelmässä maksettu vuokra on suoraan verrannollinen kotitalouden tuloihin, joten tulojen noustessa vuokra nousee; ja jos tulot pienenevät, maksettava vuokra laskee vastaavasti vähimmäis- ja enimmäisvuokran mukaisesti. Kullakin kunnalla on oma vuokrajärjestelmänsä eli koko osavaltion kunnilla ei ole vakiomenetelmää vuokran laskemiseen. Tuoreimmissa viitebudjeteissa asuminen ei ole mukana.

Vuonna 2014 tehtiin selvitys asumisen kustannuksista, jossa vertailtiin sosiaalisen ja yksityisen sektorin vuokria kotitalouksittain. Lopputulos oli, etteivät esimerkkitalouksien tulot riitä kattamaan asumismenoja, huolimatta yhteiskunnan tuesta. (Vincnetian Partnership for Social Justice 2014). Linkki: https://www.budgeting.ie/download/pdf/vpsj_mesl_pre-budget_submission_2021.pdf

Iso-Britannia: Minimum Income Standards MIS

Viitebudjetit on laadittu kuluttajien focus ryhmien, asiantuntijoiden, tilastojen ja tutkimusten pohjalta. Iso-Britannia on ollut suunnannäyttävä kuluttajälähtöisen menetelmän käytössä ja konsultoinut useita maita sen käyttämisessä ja laatijana Loughboroughin yliopisto ja Centre for Research in Social Policy. Ison-Britannian viitebudjeteissa asuminen oli aiemmin kaikilla talouksilla sosiaaliseen vuokra-asumiseen perustuva kustannus. Sosiaalisen asumisen asuntoja on vaikea saada, joten asumisen vaihtoehtoja päivitetty. MIS-budjeteissa käytettyjen vuokra-oletusten on

tarkoitus kuvata vähimmäiskustannusten perustaso (käyttäen East Midlands-alueen vuokratasoa 'vaatimaton', vaikka tiedetään, että monet joutuvat maksamaan asumisestaan enemmän. (Davis ym. 2018.)

Vuonna 2018 lapsettomat taloudet asuvat yhden makuuhuoneen asunnossa, paitsi eläkeläisparit, joilla on kaksi makuuhuonetta. Nämä periaatteet ovat olleet samalaisia koko MIS-prosessin ajan. Eläkkeensaajien budjetit perustuvat sosiaaliseen asuntoon. Työkäisillä, joilla ei ole lapsia, ei oleteta olevan pääsyä sosiaaliseen asuntoon ilman erityistä tarvetta, ja heidän oletetaan asuvan yksityisessä omistuksessa olevassa vuokra-asunnossa. Näitä lähtövuokraoletuksia voidaan mukauttaa sen mukaan, mihin käyttötarkoitukseen MIS on asetettu. (Davis ym. 2018.)

Asuntojen vuokrien erot ovat suuret maan eri osien välillä ja vuokran antajan mukaan. MIS-budjeteissa oletettu asuntosektori vaikuttaa myös tiettyjen muiden kustannusten raportointiin. Polttoainekustannukset ovat korkeammat yksityisessä vuokra-asumisessa, mutta jotkin kustannukset ovat alhaisemmat yksityisten vuokralaisten osalta. Yksityisten vuokranantajien oletetaan varustavan asuntoa kuten lattiapäällyste ja suuret kodinkoneet toisin kuin sosiaalisessa asumisessa, joten näiden kustannukset eivät enää sisälly budjetteihin. Yksityisillä vuokranantajilla vuokra on korkeampi, mutta säästöä tulee varustuksesta, jota ei tarvitse hankkia. (Davis ym. 2018.) Linkki: <https://www.jrf.org.uk/report/minimum-income-standard-uk-2018>

Italia: ISTAT Reference budgets for social participation

Italiassa on tehty budjetteja köyhyysrajan määrittämiseen sekä 2000-luvulla viitebudjetteja Euroopan unionin rahoittamissa hankkeissa, mutta niissäkin vähimmäiskulutuksen tasolle. ISTATin, Italian tilastokeskus, menetelmässä käytetään asiantuntijätietoa ja kulutustutkimuksen mikrodataa arvioitaessa vähimmäistason ruoka- ja asumistarpeita. ISTAT käyttää erityisiä kriteerejä (lakisääteinen asunnon vähimmäiskoko, energiankäyttöstandardit) laskeakseen minimirajat muiden kuin elintarvikkeiden tarpeille kulutustietojen avulla. Viitekorien hinnoittelussa käytetään kansallisesti edustavia ja alueellisesti eriteltyjä vähittäishintatilastoja yksittäisten hintakeräyksien sijaan. (Cutillo ym. 2020).

Minimiasuntomenot ovat ISTATin absoluuttisen köyhyysrajan suurin osuus, mihin sisältyy asumisen saatavuus (vuokra-alakomponentin) ja ylläpito- ja käyttö kustannukset. Vuokra-alakomponentti määritetään Italian asuntojen vähimmäiskoon vaatimusten perusteella. ISTAT laskee kuukausittaiset vähimmäisvuokratulot markkinatutkimuksen tiedoista NUTS1-alueen ja kuntatyyppin mukaan. (Cutillo ym. 2020.) (ks. Goedemé 2015; Menyhert ym. 2021)

Itävalta: Referenzbudgets

Viitebudjetit laadittiin Itävallassa erityisesti talous- ja velkaneuvonnan tarpeisiin vuonna 2010 ja laatija oli ASB Schuldnerberatungen GmbH. Budjetteja päivitettiin kuluttajahintaindeksillä, mutta ne olivat vain tutkimuskäytössä ja laskureiden pohjana (www.budgetberatung.at). Kulutustaso on vaatimaton mutta riittävä elämään Itävallassa. Asunnon koon määrittelyssä auttoivat asiantuntijat (Austrian public rent aid authority). Vuokran suuruuden laskemisessa käytettiin keskimääriäistä

valtakunnallista neliöhintaa kiinteistöjen hintavertailuista (Austrian Federal Economic Chamber). Myös Itävallassa alueelliset hintaerot ovat melko merkittäviä. (Kemmetmüller ym. 2009.)

Vuonna 2020 jatkettiin budjettien laadintaa ja laskettu lapsille ja teini-ikäisille omat viitebudjetit. Aineistona ovat olleet focus ryhmät, asiantutijat, tilastot ja kyselytutkimukset. Asuminen on laskettu vuokran perusteella. EU-hankkeissa vuokra on laskettu EU-SILC-aineiston pohjalta (ks. Goedemé ym. 2015). Linkki:

www.budgetberatung.at/budgetberatung/downloads/Budgetbeispiel_ein_eltern_haushalt_2kinder_2021.pdf

Hollanti: The Minimum Agreed Upon- Consensual budget standards for the Netherlands ja Nibud reference budgets

Hollannissa viitebudjetteja on laadittu 1980-luvulta lähtien. Budjetteja laativat Nibud (National Institute for Family Finance Information), joka on riippumaton säätiö keskittyen kotitalouksien neuvontaan ja tutkimuslaitos Netherlands Institute for Social Research (SCP). SCP on laatinut köyhyysrajalla tai pienituloisuusrajalla elävien talouksien viitebudjetit (The Minimum Agreed Upon-Consensual budget standards for the Netherlands). Kyseiset budjetit laadittiin hyödyntämällä kuluttajakeskusteluja ja Nibudin viitebudjetteja (Hoff ym. 2010.)

Nibud laatii budjetteja hieman köyhyysrajan yläpuolella eläville talouksille, minimibudjetit, sekä ns. standardibudjetit kotitalouksille, joilla on korkeammat tulot, budjetit (Warnaar & Luten 2009). Nibudin asiantuntijaryhmä laatii viitebudjetit hyödyntäen tilastoja (Statistics Netherlands, verotus, sosiaaliturva), sekä määrääjain tehtyjä kyselyitä (tulot ja varallisuus). Viitebudjetteja tarkistetaan puolivuositain. Viitebudjetteja hyödynnetään laskureissa, jotka löytyvät osoitteesta (<https://persoonlijkbudgetadvies.nibud.nl/#/panel/0>).

Asumisen kustannukset perustuvat SCP:n viitebudjeteissa (Hoff ym. 2010) vuokralla asumiseen, jossa on huomioitu vuokra-asujille myös asumistuki. Nibudin budjeteissa keskimääräinen vuokra on pienituloisten asumiskustannus ja korkeammille tuloille 1½ kertainen keskimääräinen vuokra. Nibud on huomionnut asuntolainan, joka heidän pienituloisten budjetissa on keskimääräinen asuntolaina ja korkeammille tuloille 1½-kertainen keskimääräinen asuntolaina. Nibudin laatimat budjetit ovat perustana asunto- ja kulutusluottojen normeille. Linkit:

https://www.researchgate.net/publication/236981324_The_Minimum_Agreed_Upon_Consensual_Budget_Standards_for_The_Netherlands

https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Handbook_of_Reference_Budgets.pdf

Kreikka: Reference budget for social participation

Kreikassa on laadittu useita viitebudjetteja, pääasiassa köyhyysrajan määrittämiseksi. Viimeisin budjetit on Reference budget for social participation, joka laadittiin EU-hankkeessa. Viitebudjetit kattaa vain Ateenan alueen ja asuminen lasketaan vuokran perusteella, johon lisätään sähkön, puhelimen, veden ja lämmityksen kulut (ks. Goedemé 2015).

Luxenburg: Budget de référence pour une vie décente

Viitebudjetit ovat käytössä köyhyys- ja eriarvoisuusindikaattorien laskennassa. Kulutustaso on minimi, missä asumisen määrittäminen on vaikeaa. Kotitalous asuu kaupunkiseudulla (ei pääkaupunki) vuokralla kerrostaloasunnossa. Laadinnassa hyödynnetty lähteitä, kansallisia ohjeita, tieteellisiä asiantuntijatietoja, focus ryhmiä, väestönlaskentatietoja, kuluttajahintaindeksiä ja väestölaskennan-tietoja mediaaneina. Asunnon koon määrittäminen nähdään Luxemburgissa keskeiseksi kustannusten laskennassa (pinta-alan ja vuokran mediaanit). Nämä määrät on mukautettu tarkasteltavan vuoden hintatasoon vuokraindexin perusteella (l'Observatoire de l'Habitat). Ehdotetaan myös vaihtoehtoista skenaariota, jossa asunnon koko on pienempi, joka vastaa vuokralaisten ensimmäistä tulokvartaalia. Asuntokori sisältää vuokran lisäksi mm. lämmitys- ja sähköt, verot, kunnalliset palvelut, kotivakuutukset ja ylläpidon. (Franziskus 2016) Linkki: <https://statistiques.public.lu/catalogue-publications/cahiers-economiques/2016/PDF-Cahier-122-2016.pdf>

Malta: Minimum Essential Budget for a Decent Living MEBDL

Caritas Malta laati 2016 budjetit kolmelle pienituloiselle kotitaloustyypille ja budjetit kuvaavat kulutuksen minimiä. Laskelmissa oletetaan, että kotitalous asuu sosiaalisessa vuokra-asunnossa ja saa myös tukea energia- ja vesimaksuihin sekä vähävaraisimmille suunnattua tukea (McKay 2014). Vuonna 2020 vuokra on laskettu samoin eli sosiaalisessa vuokra-asunnossa tai yksityisen sektorin vuokra-asunnossa saaden asumistukea. Sosiaaliseen asumiseen saa tukea tuloista riippuen 85-70%. Linkki: <https://www.caritasmalta.org/wp-content/uploads/2021/02/Caritas-MEBDL.pdf>

Portugal: Minimum Income Standard, MIS/raP

Portugalissa on laadittu viitebudjetti mukaillen Ison-Britannian Minimum Income Standardin laadintamenetelmää. Laadinnassa ovat mukana focus ryhmät, asiantuntijat sekä hyödynnetään kulutustutkimusta (HBS), Eurobarometrin mikrodata. Asumiskustannukseksi lasketaan vuokra ja viitebudjetti laadittiin tietylle alueelle. Suurimmat menot liittyvät ruokaan ja asumiseen mukaan lukien vuokra ja tarvikkeet. Yksinasuvien henkilöiden kohdalla ruoka- ja asumiskulut vastaavat keskimäärin 51 prosenttia ja avioparin osalta 48 prosenttia kokonaismenoista. Linkki: <http://www.rendimentoadequado.org.pt/images/rap/pdfs/Brochura%20raP%20-%20FINAL.pdf>

Puola: Minimum basket

Budjetti perustuu kulutustutkimukseen ja asiantuntijoiden näkemyksiin ja vähimmäiskulutukseen. Aiemmin on laadittu budjetteja, jotka ovat kuvanneet köyhyysrajan kulutusta (minimum income, minimum of existence, support Income for Families, minimum basket). Viimeisimmässä minimikorissa (2016) laskelmat perustuvat kulutustutkimukseen ja asiantuntijoiden näkemyksiin. Asumiskustannuksissa oletettiin, että perhe asuu kunnallisessa asunnossa, joka on varustettu

tavanomaisilla laitteilla: sähkö, kaasu, keskukslämmitys, lämmin ja kylmä vesi (Kurowski 2016).

Linkki: <https://polityka-spoleczna.ipiss.com.pl/resources/html/article/details?id=201733>

Ranska: ONPES Reference Budgets

Ranskan viitebudjetit on laadittu focus ryhmien, tutkimusten ja tilastojen avulla ensimmäistä kertaa vuonna 2014. Viitebudjeteissa asuminen on mukana. Kotitalouksille oletetaan tavanomainen asuminen, sen jäsenillä ei ole merkittäviä terveysongelmia ja talous asuu keskisuudessa kaupungissa (100000-200000 asukasta). Asumiskustannukset lasketaan julkisen ja yksityisen sektorin vuokran perusteella. Vuokra laskettiin INSEE:n vuoden 2006 asuntotutkimuksen vuokrille, jotka päivitettiin INSEE:n kuluttajahintaindeksillä kaikille kotitalouksille niin manner-Ranskassa kuin merentakaisille alueille (ONPES 2014.)

Viitebudjetin tuottama asumiskustannus on Ranskan julkisen sektorin (PLAI) vuokria korkeampi, mutta alhaisempi kuin ovat sosiaalisen asumisen vuokrat (PLUS, PLS). Vuonna 2014 asumiskustannus oli talouden koosta ja rakenteesta riippuen vuorolaisilla 26-32 prosenttia (ONPES 2014). Linkki: https://onpes.gouv.fr/IMG/pdf/Credoc_IRES_english_report.pdf

Saksa: German reference budgets

Viitebudjetit perustuvat liittovaltion tilastokeskuksen tulo –ja kulutustutkimuksen tietoihin Deutsche Gesellschaft für Hauswirtschaftin tutkijoiden aloitteesta (Preusse 2012). Viitebudjetteja käytetään neuvonnassa ja laskureiden pohjana. Tilastotiedot ovat pohjana määritettäessä vuokralaisten ja omistusasujien asumiskustannuksia. Kulutustiedot ovat mediaaneja.

Vuokra kuuluu ns. perusbudjettiin ja sisältää käyttöveden kustannuksen. Suuri osa kotitalouksista asuu omistusasunnoissa, joissa korjaus- ja kunnossapito aiheuttavat menoja. Omistusasunnoille on laskettu laskennallinen vuokra, joka sisältää vesikulut, rakennusvakuutuksen, kunnallisveron, sekä laskennallisen kiinteistön arvon ylläpitokustannukset. Budjetin lisäkuluissa on mainittu lainojen lyhennykset ja muut menot, mutta perusteita niiden laskennalle ei avata. Vuoden 2021 viitebudjetin liitteessä 2 on laskettu laskennalliset vuokrat, jotka perustuvat laitoksen omiin laskelmiin. Eri tulotasoja on neljä, tulokvartaaalit I, II, III ja IV. (Preuße 2021.) Viitebudjetit edustavat myös mediaaniarvoja. Mediaaniarvon lisäksi joissakin yksittäisissä luokissa (min-max-arvot) käytetään myös 80 prosentin vaihteluväliä eli alin 10 prosenttia ja ylin 10 prosenttia jätetään pois ääriarvoista. Linkki:

https://www.dghev.de/fileadmin/user_upload/Referenzbudgets_2021.pdf

Slovenia: Minimum costs of living

Sloveniassa on laadittu viitebudjetteja, joissa näkökulma on ollut minimikulutuksen ja toimeentulotuen määrittämisessä. Pohjana budjeteissa on kulutustutkimus ja asiantuntijoiden näkemykset. Vähimmäistuloksi on asetettu 75 % vähimmäiselinkustannuksista, joka on arvioitu ruoka- ja alkoholittomien juomien osuudella elämän välttämättömmistä menoista. Asumisen

kustannuksista ja laskentaperusteista ei ole tietoa viitebudjettien osalta. Viitebudjeteissa korit ovat ruoka, keittiön tarvikkeet, fyysinen aktiivisuus ja ruokaan liittyvä budjetti merkkipäiviin ja osallistumiseen. Sloveniassa on laadittu kolmella eri menetelmällä budjetteja. Tarvelähtöisessä tarkastelussa kerrotaan asumisen olevan mukana, mutta sen perusteista ei ole tietoa. Pohjana laskelmissa on ollut kulutustutkimus. Tässä tarkastelussa kotitalouksien tarpeet olivat suuremmat kuin mitä olivat käytettävissä olevat tulot edes keskimäärin, ja myöhemmin lähestymistapa on hylätty epärealistisena. (Stropanik 2020.) Vuonna 2015 EU-hankkeessa on laadittu ruokabudjetti (Goedemé ym. 2015).

Sveitsi:

Budgetberatung Switzerland on laatinut viitebudjetit ja niiden pohjalta on kehitetty edelleen laskuri, jolla voi tarkastella omaa budjettiaan. Laskurisa on mahdollisuus ilmoittaa vuokratulot tai asuntolainaan lyhennys ja korkokulut. Kuitenkin esimerkkien yhteydessä mainitaan, etteivät huomioi asumiskuluja, koska alueelliset ja kantonien väliset vuokrat, verot ja sairausvakuutukset eroavat merkittävästi toisistaan. Viitebudjetit on laadittu liittovaltion tilasto- ja vertailuportaalien tiedoista ja Budgetberatung Schweiz -kattojärjestön arvioista (<https://budgetberatung.ch/budgetbeispiele>). Budjettien kulutustaso on vähimmäiskulutusta korkeampi (Preuße 2012). Linkki: <https://budgetberatung.ch/fileadmin/budgetberatung.ch/Downloads/DE/Vorlagen/Budgetvorlage.pdf>

Unkari: Minimum subsistence, Social minimum ja Reference budget for social participation

Toimeentulominimi osoittaa tulot, joita kotitalous tarvitsee kestävästi tarjotakseen jäsenilleen vaatimattoman mutta tavanomaisena pidetyn elintason. Toimeentulominimi ei ole köyhyysraja, vaan tulo, joka mahdollistaa peruselämän tarpeiden täyttymisen. Toimeentulominimin laatija on Unkarin tilastokeskus, Hungarian Central Statistical Office, ja laskelma perustuu ruokabudjettiin. Aineistona on kulutus- ja elinoloaineistot (Household Budget and Life Circumstances Data). Sosiaalinen minimi perustuu toimeentulominimilaskentaan ja sen laskee Policy Agenda. Aineistona on kulutustutkimus, josta määritetään eri kotitalouksien vähimmäistoimeentulon määrä tarkasteluvuonna. Linkki: <https://policyagenda.hu/en/analyses/2018/subsistence-minimum-and-social-minimum-in-2017/#.YfrPVd9yiUk>

TARKI, on yksityinen ja riippumaton tutkimuslaitos, Social Research Institute ja se on ollut laatimassa viitebudjetteja EU-hankkeissa, joissa asuminen on laskettu yhteisten periaatteiden mukaan (ks. Goedemé 2015).

Viro: RB for subsistence minimum

Viro oli mukana EU hankkeessa vuonna 2015 (Goedemé ym. 2015) ja siellä on laadittu vain ruokabudjetti. Budjetti laadittiin EU-hankkeen metodologian mukaisesti: ravitsemusasiantuntijat, kulutustutkimus ja focus ryhmät. Linkki: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14578&langId=en

2.3 Euroopan ulkopuoliset maat

Australia: New Minimum Income for Healthy Living Budget Standards for Low-Paid and Unemployed Australians

Australiassa budjetteja on laadittu pitkään, vuodesta 1907 lähtien. Budjetteja käytetään minimipalkan määrittämiseen ja sosiaaliturvaetuuksien riittävyyden arvioinnissa. Laadinnassa on hyödynnetty kuluttajakeskusteluja, alan tukimusta ja tilastoja. Laatijana on ollut Social Policy Research Centre.

Asumiskustannusten arviointi on vaikeaa eri alueilla Australiassa. Asumiskustannukset eivät sisälly varsinaiseen viitebudjettiin, mutta ne on laskettu erikseen, jolloin ne voi halutessaan lisätä budjettiin. Asuminen on laskettu viikoittaisen vuokran perusteella. Asumisen kustannuksia tarkasteltiin kulutustutkimuksen (HES Household expenditure Survey), asumistarpeiden ja vuokratasojen (rental thresholds) tai asumisen kohtuuhintaisuuden pohjalta. Kolmesta tutkitusta lähestymistavasta kustannukset laskettiin asumistarpeiden ja vuokratasojen lähestymistavan mukaan, koska se sopi parhaiten tarkoitukseen joustavuuden, tietojen laajan kattavuuden ja tietojen säännöllisen saatavuuden vuoksi. Laskennassa käytettiin Australian Real Estate Institute of Australian (REIA) julkaisemia tietoja erilaisten kiinteistöjen viikkovuokrista eri aluilla (Sauders & Bedford 2017, 83-92) Linkki:

<http://unsworks.unsw.edu.au/fapi/datastream/unsworks:46140/binc76de784-a739-416b-9361-6ebb285882ea?view=true>

Etelä-Afrikka: Minimum income standard

Etelä-Afrikassa on viitebudjettien laadinnassa noudatettu Ison-Britannian Minimum Income Standardin laadintamenetelmää. Vuoden 2017 pilottihankkeessa asuminen kuului kohtuulliseen elämään. Asumisen laskemiseen liittyi useita vaikeuksia, asunnon ominaisuudet (vesi, viemärinti, lämmitys), koko ja asuinalue. Asunnon koossa keskityttiin toiminnallisiin alueisiin: oleskelu, seurustelu ja lepo. Asumisen kustannuksia vuokran tai omistusasumisen perusteella ei kuitenkaan laskettu vuoden 2017 pilotissa. (Byaruhanga, ym. 2017.) Linkki:

https://www.saspri.org/SASPRI/SASPRI/wp-content/uploads/Docs/MIS_Pilot_in_South_Africa_150217.pdf

Kanada: Market Basket Measure MBM

Kanadassa on laadittu Market Basket Measure (MBM) esimerkkiperheelle, jossa lasketaan viiteperheen hyödykekorin kynnysarvot huomioiden alue, komponentit(hyödykekorit) ja perusvuosi. Korin elintaso on vaatimaton peruselintaso. Laadinnassa pyritään arvioimaan korin kustannukset eri maantieteellisillä alueilla mahdollisimman tarkasti, ja että perheiden korin hankintaan käytettävissä olevat tulot on määritetty ja mitattu asianmukaisesti. Vuosina 2008–10 kehitettiin ensimmäinen markkinakori, joka on päivitetty vuonna 2018, ja jossa 2008 MBM korille ehdotetaan muutoksia uusille laskutavoille ja korien sisällöille (Djidel ym. 2020). Korin laativat

tilastokeskus ja ministeriö eli Statistics Canada and Employment and Social Development Canada (ESDC) ja kori on samalla Kanadan virallinen köyhyysraja.

Suojakomponentti asuminen lasketaan markkinakorissa vuokra-asumiselle. Vuoden 2018 MBM-suojakomponentti perustuu kolmen makuuhuoneen asuntoon. Asunnon vuokrahinnat päivitetään vuoden 2016 väestönlaskennan tulosten perusteella eri MBM-alueille, joita on yhteensä 53. Väestönlaskennan (Census) suuri otoskoko mahdollistaa vuokratilastustusten tarkan arvioinnin ja kattaa kaiken tyyppiset vuokra-asunnot.

Asunnonomistajia, joilla ei ole asuntolainaa, on vuokralaisia alhaisemmat asumiskustannukset. Sen vuoksi vuoden 2008 MBM teki oikaisun käytettävissä oleviin tuloihin, mitä kutsuttiin 'asuntolainattoman etu' (Mortgage-Free Advantage, MFA). MFA lisäsi asuntolainattomien asunnonomistajien käytettävissä oleviin tuloihin erotuksen MBM-korin suojaosuudesta (vuokralaisiin nähden) ja tyypillisistä asuntolainan kustannuksista, jolloin asuntolainattomat asunnonomistajat asetettiin tasa-arvoisempaan asemaan vuokralaisten kanssa heidän asumiskustannustensa suhteen arvioitaessa köyhyyttä. Vuoden 2018 markkinakorissa MFA-konsepti laajenee ja koskee asunnonomistajia, joilla on asuntolaina sekä tukea saavat vuokralaiset. Tällä pyritään perheiden asumiskustannuksien tasa-arvoisempaan käsittelyyn arvioitaessa köyhyyttä riippumatta asumismuodosta. Uutta käsitettä kutsutaan nimellä Tenure Type Adjustment (TTA). Seuraavina vuosina vuokrahintatietoja korotetaan vuokra-asuntojen maakunnallisen kuluttajahintaindeksin avulla. Markkinakoriin on lisätty myös summa osalle kotitalouksia, jotka joutuvat hankkimaan kodinkoneita, kuten jääkaapin, liedon, pesukoneen ja kuivausrummun. (Djidel ym. 2020.)

Vuoden 2018 MBM ehdottaa kansallisen asumisstandardin ottamista käyttöön vertailuperheelle, jossa on yksi aikuinen mies, yksi aikuinen nainen ja kaksi lasta (9-vuotias tyttö ja 13-vuotias poika), ja asuntona kolmen makuuhuoneen vuokra-asunto. Kolmen makuuhuoneen vuokra-asunnon tyypillisten kustannusten määrittämiseksi MBM-alueen mukaan arvioidaan toisen tulodesiilin kotitalouksien 3 makuuhuoneen vuokra-asuntojen mediaanikustannukset. Mukana on myös vuokralaisen vakuutus (Djidel ym. 2020). Linkki:

<https://open.canada.ca/data/en/dataset/710db18e-6792-48ac-85f1-5758eda90f78>

Singapore: Minimum Income Standard Singapore

Singaporessa viitebudjetit on laadittu Ison-Britannian Minimum Income Standardin laadintamenetelmää noudattaen eli kuluttajat ovat pääosassa laadintaa. Asumiskustannusten laskennassa on huomioitu asuntovalinnat, jotka kuvastavat yleisintä asumista Singaporessa, kolmea erilaista asuntokokoa, kuluttajien päättämiä tilastandardeja ja todellisia asuntojen hintoja.

Laskelmissa oletetaan, että kuluttajat ostavat julkisen sektorin asunnon (HDB-asunto) niin kauan kuin he ovat tukikelpoisia. Yleinen käytäntö Singaporessa on, että yli 80 % asukkaista asuu julkisissa asunnoissa, joista yli 90 % on omistusasujia (HDB, 2020). Lisäksi asuntopolitiikka kannustaa voimakkaasti asunnonomistukseen (Ng, 2020). Ihmisille, joilla on niukasti taloudellisia resursseja, ensisijainen vaihtoehto on rajoitettu määrä tuettuja julkisia vuokra-asuntoja (sosiaalisia asuntoja), jotka ovat pieniä (yksiö- tai 1 makuuhuoneen asunto), joita koskevat tiukat

kelpoisuusehdot. Asumisura omistusasunnossa voi alkaa 26-vuotiaana. Edelleen, viitebudjeteissa oletetaan, että kotitaloudet myyvät asuntonsa 55-vuotiaana ja muuttavat kahden huoneen Flexi-asuntoon, jotta se olisi yhdenmukainen ikääntyneiden asumiskustannuslaskelman kanssa (ks. Ng ym., 2019).

Asumiskustannukset koostuvat asunnon hinnasta ja muista kuluista asuntokaupassa ja 25 vuoden asuntolaina sallitulla enimmäismäärällä noin 90 % kiinteästä hinnasta 2,6 %:n korolla. Asumistukea voi saada ostajan tulojen perusteella ja käteismaksu vaaditaan, kun asuntolaina ja asumistuki on vähennetty asunnon hinnasta ja kuluista. Viitebudjetin kuukausittaiset asumiskustannukset lasketaan uudelleen niin, että ne jakautuvat tasaisesti 29 vuodelle (ikävuosien 26-54 välille). Linkki: <https://whatsenough.sg/key-findings-mis2021/>

Fresh Start Housing Scheme, tarjoaa asuntolainaa ja tukea vuokralaisille, jotka haluavat ostaa kahden huoneen asunnon. Järjestelmässä asetetaan joukko kelpoisuusehtoja, mm. ikä (35-55v), lasten tulee käydä koulua säännöllisesti, jatkuva työsuhde ja perheen tulee hyväksyä sosiaalityöntekijöiden valvonta 5 vuodeksi asunnon omistukseen ottamisesta. (Housing & Development Board 2022.)

Uusi-Seelanti: A minimum income for healthy living MIHL

Myös Uudessa Seelannissa asumisen kustannukset vaihtelevat suuresti eri alueiden sekä kaupunkien sisällä. Uudessa-Seelannissa viitebudjetti on laskettu iäkkäille kansalaisille ja se on esitetty Jessica O'Sullivanin ja Toni Ashtonin artikkelissa *A minimum income for healthy living (MIHL) –older New Zealanders*. Asuminen on mukana laskelmissa. Asumiseen on artikkelissa kehitetty kaksi vaihtoehtoista asumisskenaariota, joiden pohjana on metodologia, joka on kehitetty London School of Hygiene and Tropical Medicine'ssä. Laadinnassa on hyödynnetty kuluttajakeskusteluja ja kyselytutkimuksia.

Ensimmäisessä skenaariossa oletuksena on velaton omistusasuminen ja toisessa skenaariossa oletuksena on yksityinen vuokrajärjestely. Valtaosa yli 65-vuotiaista uusi-seelantilaisista asuu velattomassa omistusasunnossa ja pieni osa heistä asuu vuokralla, ja joista noin puolet asuu yksityisessä omistuksessa olevissa vuokra-asunoissa (O'Sullivanin & Ashton 2012). Vaikka vuokralaiset edustavat tällä hetkellä suhteellisen pientä vähemmistöä iäkkäistä uusiseelantilaisista, he ovat todennäköisesti niitä, joilla on vähiten kertynyt varallisuutta, ja joilla on alhaisimmat tulot. Vuokralaisten määrä todennäköisesti kasvaa tulevaisuudessa, kun asunnon omistaminen vähenee keski-ikäisten ja eläkkeelle siirtyvien ikäluokissa (ibid.).

Asunnonomistajille MIHL ei sisällä asuntolainan lyhennyksiä (asunto on velaton), mutta se sisältää muut asunnon omistamisesta aiheutuvat kulut, kuten korjaukset, ylläpidon, kiinteistöveron ja kotivakuutuksen. Viikoittaisen vuokran suuruuden pohjana on alimman neljänneksen markkinavuokra yhden makuuhuoneen asunnosta inflatoituna 15 prosentilla, koska alimman neljänneksen asunnot tuskin ovat hyväkuntoisia, turvallisia, energiatehokkaita. Korotuksella pyritään pienituloisten ja iäkkäiden mahdollisuuteen terveelliseen asumiseen (ibid.).

Polttoainekustannukset ovat tärkeä osa MIHL:n budjettia samoin sähkö. Polttoaineen kulutus arvioitiin mallintamisen avulla ja sähkö ministeriön (Ministry of Economic Development)

julkaisemien kuluttajahintojen perusteella. Pienituloisten asumisen tuki (Accommodation Supplement) on otettu huomioon MIHL:n kustannuslaskelmissa vuokralla asuville.

Yhdysvallat: The Self-Sufficiency Standard

Yhdysvalloissa on laadittu Self-Sufficiency Standard ('omavaraisuusstandardi') vastaa viitebudjetteja. Standardi määrittää ne tulot, jotka tarvitaan työssäkäyvien perheiden toimeentulon perustarpeiden tyydyttämiseen vähimmäistasolla huomioiden perheen koostumus, lasten iät ja kustannusten maantieteelliset erot ja Vähimmäistarpeisiin kuuluvat: asuminen, lastenhoito, ruoka, kuljetus, terveydenhuolto, sekalaiset kulut (vaatteet, puhelin, taloustavarat) ja verot (miinus liittovaltion ja osavaltion verohyvitykset) sekä lisälaskelma säästöistä yllättäviin tilanteisiin. Standardi on laskettu 719:lle eri perhetyypille jokaiselle osavaltion maakunnalle tai alueelle. Standardi on laskettu ja käytössä 41 osavaltiossa. Standardi noudattaa useita kriteerejä varmistaakseen, että standardi on mahdollisimman johdonmukainen ja tarkka, mutta kuitenkin huomioi asuinpaikan ja perheen rakenteen (Center for Women's Welfare 2021.)

Asumiskustannuksissa standardi käyttää tietoja viimeisimmistä Fair Markt Rent'in (FMR) mukaisista vuokrasopimuksista. Yhdysvaltain asunto- ja kaupunkikehitysministeriö (HUD) laskee nämä hinnat vuosittain kunkin osavaltion suurkaupunkialueille ja muille alueille asumistuen tason määrittämiseksi. FMR:t sisältävät yleishyödylliset palvelut (paitsi puhelin ja kaapeli) ja heijastavat perusarvot täyttävän asumisen kustannuksia. Useimmissa tapauksissa FMR-arvot asetetaan 40. prosenttipisteeseen eli 40 % tietyn alueen asunnoista ovat edullisempia kuin FMR. Koska HUD laskee vain yhden FMR-joukon koko suurkaupunkialueelle, standardi käyttää useilla maakuntien suurkaupunkialueilla HUD:n Small Area Fair Market Rents (SAFMR) -arvoa arvioidakseen maakuntien vaihtelua suurkaupunkialueiden sisällä. (Center for Women's Welfare 2021.) Linkki: <http://www.selfsufficiencystandard.org/state-data/>

2.4 Euroopan unionin rahoittamat hankkeet

EU: Standard Budgets/Reference Budgets for Social Inclusion

Vuonna 2007 ECDN teki aloitteen standardibudjetteja koskevan hankkeen perustamisesta. Hankkeen tarkoituksena oli tuoda yhteen maat, jotka ovat käyttäneet standardibudjetteja ja ne, jotka eivät vielä käyttäneet niitä, edistääkseen keskinäistä oppimista budjeteista ja osallisuutta. Hanketta tuki taloudellisesti Euroopan komission sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosasto osana PROGRESS-ohjelmaa. Hankkeessa laadittiin budjetit Itävaltaan, Belgiaan, Bulgariaan, Espanjaan Saksaan ja Suomeen. Hollanti, Irlanti, Ruotsi ja Iso-Britannia toimivat neuvonantajina hankkeessa. (Warnaar & Luten, 2009.) Asumisen huomioiminen ei ollut yhtenäistä, kukin maa teki omat laskelmansa, esimerkiksi Suomi. Hankkeen aikana nimi standardibudjetti muutettiin viitebudjetiksi. Linkki: https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Handbook_of_Reference_Budgets.pdf

EU: Yhteinen metodologia

Pilottihankkeella pyrittiin yhteisen eurooppalaisen menetelmän kehittämiseen viitebudjettien laadintaan, jotka olisivat kansallisesti vertailukelpoisia. Hankkeen aikana valmistui vertailukelpoiset terveelliset ruokakorit 26 Euroopan pääkaupunkiin sekä asumisen, henkilökohtaisen hygienian ja- ja terveydenhuollon korit kahdeksaan kaupunkiin kolmelle hypoteettiselle perhetyypille. Hankkeita koordinoi Antwerpenin yliopiston yhteydessä toimiva Herman Deleeck Center.

Projektissa asumiskustannukset määritettiin EU:n tilastokeskuksen tulo ja elinolotutkimuksen, Income and Living Conditions (EU-SILC), perusteella. Kustannukset laskettiin yksityisen sektorin vuokralaisille ja asunnonomistajille. Alueena käytettiin tiheään asuttuja alueita, joilla vertailukaupungit sijaitsevat (Wien, Bryssel, Sofia, Ateena, Madrid, Helsinki, Budapest, Rooma ja Luxemburg) sekä Hollanti, koska alueesta ja kaupungistumisasteesta ei ole saatavilla tarkempia tietoja. Vuokrat ja muut asumiskustannukset eroteltiin. Vuokralaisten osalta jälkimmäinen määräytyy vähentämällä vuokra asumisen kokonaiskustannuksista. Vuokraan sisältyi asumistuki, vaikka se olisi maksettu suoraan vuokranantajalle. Kustannusten lisäksi asetettiin kriteerit asunnon laadulle ja talouden tarvitsemalle tilalle. Asuntomarkkinoiden heterogeenisyyden vuoksi ei keskitytty laadukkaan asumisen alhaisimpaan hintaan, vaan hintaan, jolla voidaan olevan kohtuullinen määrä asuntoja markkinoilla. (Goedemé ym. 2015.)

Hankkeessa mukailtiin US Department of Housing & Urban Development (2007) lähestymistapa ja tässä hankkeessa mitä kotitaloudet todellisuudessa maksavat 30. prosenttipisteellä asunnoista, jotka täyttävät tietyt laatuvaatimukset. Toisin sanoen ne 30 prosenttia kotitalouksista, jotka asuvat määrittelyissä ominaisuuksissa olevassa asunnossa, oletetaan maksavan vähemmän kuin hankkeessa yksilöity viiteasuntokustannus. Edelleen, 70 prosentin kotitalouksista voidaan odottaa maksavan enemmän samasta asunnosta. Mainitun 30 prosentin kynnyksen pitäisi mahdollistaa erojen tunnistaminen eri kotitaloustyyppien asumiskustannuksissa maiden välillä ja saada enemmän käsitystä riittävän asumisen kustannuksista yleisemmin. (Goedemé ym. 2015.)

Yksityisen sektorin vuokrien laskemisessa käytettiin mallinnusta (log-linear regression), jossa vuokra (ln) oli selitettävä muuttuja, johon sisällytettiin selitettävinä muuttujina koko m² (ln), huonemäärä (ln), nykyisen sopimuksen kesto (ln), viitekaupungin alue (ind) ja asuintiheys (ind) ks. Goedemé ym. 2015, s.202). Viitevuokrat laskettiin sosiaalisen asumisen vuokralaisille samalla tavoin. Asunnon ominaisuuksien lisäksi näiden vuokralaisten vuokra voi riippua heidän tuloistaan, perheen koosta ja koostumuksesta. Näitä muuttujia ei sisällytetty, koska viitevuokrien laskennassa olisi vaikea valita viitetulotasoa. Siten tuloksena saadut viitevuokrat osoittavat lähinnä, missä määrin vuokrat ovat alhaisempia sosiaalisessa vuokra- asumisessa verrattuna yksityiseen sektoriin. Omistusasujilla noudatettiin samaa mallinnusta kuin vuokralaisilla, mutta asunto oletettiin velattomaksi. Kustannuksina käsiteltiin veroja, lämmitystä, vettä, korjauksia ja ylläpitoa. Mallinnuksessa huomioitiin lisäksi perheen koko, lasten lukumäärä ja vanhimman kotitalouden jäsenen ikä. (Goedemé ym. 2015, 187-229; Annex 1.) (Goedemé ym. 2015.) Linkki: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/096631>

EU: ABSPO, köyhyyden mittaaminen

Euroopan unioni rahoitti pilottihanketta, jossa viitebudjettien avulla mitattiin absoluuttista köyhyyttä pilottimaissa Belgia, Suomi, Unkari ja Italia. Hankkeessa mallinnettiin kotitalouksien vähimmäistarpeita menoluokittain käyttämällä pääasiassa kotitalouksien kulutustutkimusta (HBS) tietoja. Verrattuna viitebudjettitekniikoiden hajanaisiin alhaalta ylöspäin suuntautuviin menetelmiin, ABSPO strategia keskittyi kotitalouksien vähimmäistarpeisiin non-food-menoluokissa sekä yksilöi vähimmäistarpeita tukeutumalla yksilöiden itse ilmoittamiin elinoloihin ja subjektiivisiin näkemyksiin perustuen EU-SILC-tietoihin.

Vähimmäisasumismenojen mallintamiseksi erotettiin vuokra- ja ei-vuokrakomponentit. Ensin mainitusta tarkasteltiin markkina-arvoa, ja jälkimmäisestä asunnosta aiheutuvia jatkuvia käyttökustannuksia. Vuokrakomponentin mallintaminen tapahtui hyödyntämällä EU-SILC- ja EU-HBS:n mikrodataa kotitalouksien asumismenoja todellisille ja laskennallisille vuokrille. Muiden kuin vuokra-asumisen mallintamisessa keskityttiin kotitalouden vedenkulutukseen, energiankäyttöön ja rutiinihuoltomenoihin ja näiden menojen suhteelliseen osuuteen kotitalouksista (Menyhért ym. 2021, 68-74.) Linkki: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2b304c1b-6ea4-11ec-9136-01aa75ed71a1/language-en>

3 Yhteenveto

Asumiskustannusten käsittely viitebudjeteissa on kirjavaa. Asumiskustannusten laskeminen ei ole systemaattista eri maiden viitebudjeteissa verrattua muihin hyödykeryhmiin. Osassa viitebudjetteja asuminen on mukana laskelmissa, osassa sitä ei ole huomioitu lainkaan. Asumiskustannusten laskeminen on hankalaa sen kustannusten suurten erojen vuoksi kunkin maan ja myös eri asuinalueiden sisällä. Euroopan Unioni, joka haluaa edistää viitebudjettien käyttöä jäsenmaissa, on rahoittanut hankkeita yhteisen metodologian sekä yhtenäisten laskentatapojen kehittämiseksi. Hankkeissa joitakin hyödykekoreja on laadittu yhteisten periaatteiden mukaan (Goedemé ym. 2015), mutta monissa maissa kansalliset tavat laatia budjetteja ovat edelleen käytössä (Irlanti, Iso-Britannia, Ranska, Suomi).

Viitebudjettien kulutustaso niukka verrattuna keskimääräiseen kulutukseen ja sen vuoksi moni viitebudjetti tai sitä vastaava on maan köyhyysraja tai pienituloisuusraja. Syy tähän on se, että minimitarpeet on helpompi määritellä kuin korkeamman kulutustason tarpeet (Lehtinen ym. 2010). Viitebudjetit kuvaavat siten yleensä ensimmäisen, toisen ja joissain tapauksissa kolmannen tulodesiilien kulutustasoa. Monissa maissa viitebudjettien kehittäminen on alussa, sillä työ on hidasta ja työlästä. Hollannissa budjetteja on kehitetty pitkään ja siellä on vähimmäiskulutustason lisäksi laadittu keskivertoa kulutusta kuvaava ns. budjettistandardit. Myös Ruotsissa ja Norjassa on tehty budjetteja yhtä kauan kuin Hollannissa, mutta näissä maissa asumiskustannukset eivät ole mukana. Perusteluna sille ovat suuret aluekohtaiset erot maiden sisällä. Irlannissa asuminen oli aiemmin mukana, mutta ei enää tuoreimmissa viitebudjeteissa. Huolimatta siitä, että kustannuksissa huomioitiin tuettu asuminen, niin viitetulojen tulot eivät riittäneet kattamaan asumiskustannuksia. Myös Australiassa on tehty pitkään budjetteja, mutta asuminen ei ole ns. perusbudjetissa mukana vaan erillisenä eränä.

Vaikka laskentatavat ovat kirjavia, niin pääsääntöisesti viitebudjettien esimerkkitaloudet asuvat kunnallisessa tai sosiaalisessa vuokra-asunnossa. Muutamissa maissa asumiskustannukset on laskettu myös yksityisen sektorin vuokrien mukaan. Omistusasumista on arvioitu joko laskennallisen vuokran tai ylläpitokustannusten perusteella huomioimatta asuntolainaa ja sen korkoa. Kustannusten laskemisessa on käytetty kulutustutkimuksen tietoja, joita kunkin maan tilastokeskus kerää ja jotka ovat pohja EU-SILC-tiedoille, väestönlaskennan tai erillisten asumiseen keskittyvien tutkimusten tietoja. Taulukossa 1 on yhteenveto käsitellyistä maista, viitebudjetin tasosta ja millä perusteilla asumiskustannus on laskettu.

Taulukko 1. Asuminen eri maiden viitebudjeteissa

Maa	Kulutustaso	Asumismuoto	Sektori	Laskentaperuste
Suomi	kohtuullinen minimi	vuokra-asunto	-	vapaarahoitteisten asuntojen keskim. m2-vuokrat, Tilastokeskus
Norja	välttämätön mutta hyväksyttävä	ei sisälly	-	-
Ruotsi	kohtuullinen	ei sisälly	-	-
Tanska	minimi	vuokra-asunto	kunnallinen	julkisen sektorin vuokrien keskiarvo
Islanti	minimi	vuokra- ja omistusasunto	-	vuokra ja laskennallinen vuokra omistusasunnolle; Islannin tilastokeskus kulutustutkimus,
Belgia	vähimmäistaso	vuokra, omistus	yksityinen sosiaalinen	mediaani, Housing survey, sosiaal.as vuokrat
Espanja	minimi	vuokra		EU
Irlanti	minimi	-	sosiaalinen	ei mukana
Iso-Britannia	minimi	vuokra	yksityinen, sosiaalinen	East Midlands alueen vuokrataso
Italia	köyhyysraja	vuokra	-	markkinavuokra
Itävalta	vaatimaton mutta riittävä	vuokra	yksityinen	valtakunnallinen vuokran keskiarvo
Hollanti	minimi, standardi	vuokra	-	markkinavuokra, asumistuki
Kreikka	minimi	vuokra		EU-SILC
Luxemburg	minimi	vuokra	-	mediaani vuokrat, vuokraindexi, väestölaskenta
Malta	minimi	vuokra	sosiaalinen yksityinen	sos.asum. tuki 70-80%, markkinavuokrat
Portugali	minimi	vuokra		tietylle alueelle
Puola	minimi	vuokra	kunnallinen	kulutustutkimus, kuluttajahintaindeksi
Ranska	minimi	vuokra	kunnallinen yksityinen	asuntotutkimus
Saksa	mediaani	vuokra, omistus		mediaani; tulo- ja kulutustutkimus, laskennallinen vuokra omistusasunto
Slovenia	minimi	-	-	-
Sveitsi	keskim. kulutus	-	-	keskiarvot kulutustutkimus
Unkari	minimi	vuokra	-	EU
Viro	minimi	ei sisälly		
Australia	minimi	erillisenä; vuokra	-	Real Estate Market Facts (REMF) eri alueille
Etelä-Afrikka	minimi	-	-	-
Kanada	vaatimaton peruselintaso	vuokra, omistus		väestönlaskenta, Tenure Type Adjustment
Singapore	minimi	omistus	julkinen	asuntolaina; budjetissa 29 vuodelle lainakustannukset
Uusi-Seelanti	minimi	vuokra		markkinavuokra inflatoituna 15 prosentilla
Yhdysvallat	vähimmäistaso	vuokra		Fair Market Rent, Small Area Fair Market Rent
RB social inclusion	minimi, kohtuullinen			kukin maa teki omat ratkaisunsa
Yhteinen metodologia	minimi	vuokra	yksityinen, sosiaalinen	mallinnus EU-SILC
ABSP0	köyhyysraja	vuokra, omistus		mallinnus EU-SILC

Lähteet:

Björnsdóttir, HR, Oddsdóttir, V, Fjölisdóttir, Þ (2014) December – 2014 European Minimum Income Network country report Iceland. Analysis and Road Map for Adequate and Accessible Minimum Income Schemes in EU Member States EAPN Iceland. Saatavilla:

<https://eminnetwork.files.wordpress.com/2013/04/emin-iceland-2014-en.pdf>

Bonke, J & Wiese Christensen, AE (2017) Børn i familier med lave indkomster Hvor mange, hvor længe, hvem og hvorfor? ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed København 2017. Saatavilla:

<https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2017/11/B%C3%B8rn-i-familier-med-lave-indkomster.pdf>

Borgeraas, E (1987) Et standardbudget for forbrugsudgifter. Rapport nr. 101. Statens institutt for forbruksforskning SIFO. Lysaker.

Budgetberatung Österreich (2021) Budgetbeispiel für Ein-Eltern-Haushalt mit 2 Kindern (7 + 14 Jahre). Saatavilla:

https://www.budgetberatung.at/budgetberatung/downloads/Budgetbeispiel_ein_eltern_haushalt_2kinder_2021.pdf

Byaruhanga, C, Davis, A, Mpike, M, Ntshongwana, P, Padley, M Wright, G & Zembe-Mkabile, W (2017) A decent living level: A pilot of the minimum income standard approach in South-Africa. SASPRI, Nelson Mandela Metropolitan University, Loughborough University. Saatavilla:

https://www.saspri.org/SASPRI/SASPRI/wp-content/uploads/Docs/MIS_Pilot_in_South_Africa_150217.pdf

CEBUD (2020) Referentiebudgetten voor een menswaardig inkomen. Saatavilla:

<https://www.cebud.be/referentiebudgetten>

Center for Women's Welfare (CWW) (2021) The Standard, overview. Saatavilla:

<http://www.selfsufficiencystandard.org/the-standard/>

Center for Women's Welfare (CWW) (2021) Self-Sufficiency Standard by State. Saatavilla:

<http://www.selfsufficiencystandard.org/state-data/>

Cussó Parcerisas, I, Carrillo Álvarez, E, Riera Romani, J (2019) Rethinking poverty in Barcelona with the new European indicator, 'Reference Budgets' Saatavilla:

https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista-ingles/04_cusso-carrillo-riera-profunditat-23-en.pdf

Cussó-Parcerisas, I, Carrillo Álvarez, E & Riera-Romani J (2018) What is the Minimum Budget for an Adequate Social Participation in Spain? An Estimate Through the Reference Budgets Approach. Child Indicators Research, 11(1), 263-290. Saatavilla: <https://doi.org.libproxy.helsinki.fi/10.1007/s12187-016-9429-4>

Cussó-Parcerisas, I, Carrillo Álvarez, E, Riera Romani, (2016) Reference Budgets for Social Participation: leading the way to a social inclusive society. What we learned and results for Spain.

Cuttillo, A, Raitano, M & Siciliani, I (2020) Income-Based and Consumption-Based Measurement of Absolute Poverty: Insights from Italy. Social Indicators Research, May. <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02386-9>

Dachverband Budgetberatung Schweiz (2021) Budgetvorlage. Saatavilla:

<https://budgetberatung.ch/fileadmin/budgetberatung.ch/Downloads/DE/Vorlagen/Budgetvorlage.pdf>

Davis, A, Hirsch, D, Padley, M & Shepherd, C (2018) A Minimum Income Standard for the UK 2008-2018: continuity and change. Saatavilla: <https://www.jrf.org.uk/report/minimum-income-standard-uk-2018>

Department of Housing & Urban Development (2007), Fair Market Rents For The Section 8 Housing Assistance Payments Program, Washington, D.C.: U.S. Department of Housing & Urban Development, 11p. Saatavilla: <https://www.huduser.gov/portal/datasets/fmr.html#2007>

Deutsche Gesellschaft für Hauswirtschaft e.V (2021) Referenzbudgets nach Haushaltstypen. Saatavilla: https://www.dghev.de/fileadmin/user_upload/Referenzbudgets_2021.pdf

Djidel, S, Gustajtis, B, Heisz, A, Lam, K, Marchand, I & McDermot, S (2020) Report on the second comprehensive review of the Market Basket Measure. Statistics Canada. Saatavilla: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/75f0002m/75f0002m2020002-eng.pdf?st=i9monnlE>

Fisher, GM (2007) An Overview of Recent Work on Standard Budgets in the United States and Other Anglophone Countries. Washington, D.C., U.S. Department of Health & Human Services - Assistant Secretary for Planning and Evaluation: 29.

Franziskus, A (2016) Quels besoins pour une vie décente ? Vers un budget de référence pour le Luxembourg. Institut national de la statistique et des études économiques. Saatavilla: <https://statistiques.public.lu/catalogue-publications/cahiers-economiques/2016/PDF-Cahier-122-2016.pdf>

Goedemé, T, Storms, B, Penne, T, Van den Bosch, K (eds.) (2015) Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe The development of a methodology for comparable reference budgets in Europe - Final report of the pilot project. October 2015. Saatavilla: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/096631>

Hoff, S, Soede, A, Vrooman, C, van Gaalen, C & Luten, A (2010) The Minimum Agreed Upon: Consensual Budget Standards for the Netherlands. The Netherlands Institute for Social Research, Hague National Institute for Family Finance Information, Utrecht.

Housing & Development Board (HDB) (2022) Fresh Start Housing Scheme. Saatavilla: <https://www.hdb.gov.sg/residential/buying-a-flat/new/schemes-and-grants/fresh-start-housing-scheme>

Kemmettmüller, M, Leitner, C, Moser, M (2009) Austria. Teoksessa: M Warnaar ja A Luten. A (toim.) Handbook of Reference Budgets. Utrecht: Nibud, 52-62. Saatavilla: https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Handbook_of_Reference_Budgets.pdf

Konsumentverket (2022) Koll på pengar 2022: Saatavilla: <https://www.konsumentverket.se/globalassets/publikationer/privatekonomi/koll-pa-pengarna-2022-konsumentverket.pdf>

Kurowski, P (2016) Estimates of social minimum baskets for March, June and September of 2016. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Saatavilla: <https://polityka-spoleczna.ipiss.com.pl/resources/html/article/details?id=201733>

Lehtinen, A-R (2021) Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjettien hintapäivitys vuodelle 2021. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja, 191. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/333191>

Lehtinen, A-R & Aalto, K (2018). Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjettien päivitys vuodelle 2018, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 101. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/261735>.

Lehtinen, A-R, Varjonen, J, Raijas, A, Aalto, K & Pakoma R (2010). Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjetit. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja,4/2010. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/152360>

Leppik, L & Pitsi, T (2015) Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe: The Estonian food basket and food budget. Saatavilla: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14578&langId=en

Mac Mahon, B, Carey, . & Stokes, A (2006) A Minimum Essential Budgets for Six Households. Dublin: Vincentian Partnership for Social Justice.

Machado Martín, JJ, Martínez Asenjo, A (2009). Spain. Teoksessa: M Warnaar ja A Luten (toim.) A Handbook of Reference Budgets. Utrecht: Nibud, 81-93. Saatavilla: https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Handbook_of_Reference_Budgets.pdf

Market Basket Measure (MBM) thresholds for the reference family by Market Basket Measure region, component and base year. Saatavilla: <https://open.canada.ca/data/en/dataset/710db18e-6792-48ac-85f1-5758eda90f78>

McEvoy, O, Mac Mahon, B & Thornton, R (2020) Review & Rebase Minimum essential standard of living. Saatavilla: https://www.budgeting.ie/download/pdf/mesl_review_rebase_2018-2019_report.pdf

McKay, L (2014) European Minimum Income Network country report Malta. Analysis and Road Map for Adequate and Accessible Minimum Income Schemes in EU Member States. Saatavilla: <https://eminnetwork.files.wordpress.com/2014/11/emin-malta-2014-final.pdf>

Menyhert, B, Cseres-Gergely, Z, Kvedaras, V, Mina, B, Pericoli, F & Zec, S (2021) Measuring and monitoring absolute poverty (ABSPO) - Final Report, European Union, Luxembourg. Saatavilla: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2b304c1b-6ea4-11ec-9136-01aa75ed71a1/language-en>

Ng, KH, Teo, YY, Neo, YW, Maulod, A, Chok, S, & Wong, YL (2021) What people need in Singapore: A household budgets study. Saatavilla: <https://whatsenoughsg.files.wordpress.com/2021/10/2021-what-people-need-in-singapore-final-report.pdf>

ONPES (2014) ONPES REFERENCE BUDGETS Study conducted at the request of the French National Observatory on Poverty and Social Exclusion (ONPES). Saatavilla: https://onpes.gouv.fr/IMG/pdf/Credoc_IRES_english_report.pdf

Pereirinha, J, Pereira, E, Branco, F, Amaro, I, Costa, D & Francisco Nunes, F (2017) Rendimento Adequado em Portugal. Quanto é necessário para uma pessoa viver com dignidade em Portugal? Saatavilla: <http://www.rendimentoadequado.org.pt/images/rap/pdfs/Brochura%20raP%20%20FINAL.pdf>

Piscopo, S, Bonello, A & Gatt, A (2021) A minimum essential budget for a decent living 2020. A research study focusing on three low-income household categories. Caritas Malta. Saatavilla: <https://www.caritasmalta.org/wp-content/uploads/2021/02/Caritas-MEBDL.pdf>

Policy Agenda (2018) Subsistence minimum and social minimum in 2017. Saatavilla: <https://policyagenda.hu/en/analyses/2018/subsistence-minimum-and-social-minimum-in-2017/#.YfzhkN9yg2x>

O'Sullivan, J & Ashton, T (2012) A minimum income for healthy living (MIHL) – older New Zealanders. *Ageing and Society*, August 2012. 1-22. doi:10.1017/S0144686X11000559

Preuß, H (2021) Referenzbudgets (2021) für Haushaltstypen mit Altersdifferenzierung. *Hauswirtschaft und Wissenschaft* 69 (2021) Saatavilla: https://www.dghev.de/fileadmin/user_upload/HUW_16_2021_Preuße_Referenzbudgets_Version_2.pdf

Preuße, H (2012) Reference budgets for counselling on how to manage private household finance – requirements and patterns based on international experience. *International Journal of Consumer Studies* 36 (2012) 602–610.

Saunders, P & Bedford, M (2017) New Minimum Income for Healthy Living Budget Standards for Low-Paid and Unemployed Australians. (SPRC Report 11/17). Sydney: Social Policy Research Centre, UNSW Sydney. Saatavilla: <http://unsworks.unsw.edu.au/fapi/datastream/unsworks:46141/binaaacbcf3-915f-40bc-a70f-2052746ab643?view=true>

SIFO (2021) Reference Budget for Consumer Expenditures. Saatavilla: <https://www.oslomet.no/en/about/sifo/reference-budget>

Socialstyrelsen (2022) Riksnormen för försörjningsstöd. Saatavilla: <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/ekonomiskt-bistand/riksnormen/>

Storms, B, Penne, T, Vandelannoote, D & Van Thielen, L (2015) Is de minimuminkomensbescherming in ons land doeltreffender geworden sinds 2008? Wat leren we uit de geüpdatete referentiebudgetten? VLAS-Studies 21, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt. Saatavilla: http://www.menswaardiginkomen.be/pdf/20150416_VLAS_Studies%2021_Doeltreffendheid_minima_Storms_Penne_Vandelannoote_Van%20Thielen.pdf

Storms, B, Goedemé, T, Van den Bosch, K, Penne, T, Schuerman, N & Stockman, S (2014) Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe. Review of current state of play on reference budget practices at national, regional, and local level. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. Saatavilla: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/32875>

Storms, B & Van den Bosch, K (2009) What income do families need for social participation at the minimum? A budget standard for Flanders. Saatavilla: https://www.cnle.gouv.fr/IMG/pdf/Synthese_etude_CSB-octobre2009_Beatrice_STORMS.pdf

Storms, B (2012) Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie. Universiteit Antwerpen Departement Politieke en sociale wetenschappen. Doctoraal proefschrift, Sociologie.

Stropnik, N (2020) The Slovenian experience with three methods for defining the minimum income. Teoksessa: C Deeming (toim.) Minimum Income Standards and Reference Budgets (pp.227-240).

Sturluson, JP, Eydal, GB & Ólafsson, AJ (2011) Íslensk neysluviðmið. Reykjavík: Velferðarráðuneytið. (Íslannin kulutuskriteerit). Reykjavík. Ministry of Welfare) Saatavilla: https://www.stjornarradid.is/media/velferdarraduneyti-media/media/ritogskyrslur2011/Neysluvidmid_lokautgafa_vef.pdf

Warnaar, M & Luten, A (2009) A Handbook of Reference Budgets: on the design, construction and application of reference budgets. Utrecht: Nibud. Saatavilla: https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Handbook_of_Reference_Budgets.pdf

Vincetian Partnership for Social Justice (2021) MESL Pre-budget 2021. July 2020. Saatavilla: https://www.budgeting.ie/download/pdf/vpsj_mesl_pre-budget_submission_2021.pdf

Vincetian Partnership for Social Justice (2014) Housing Tenure and its impact on the cost of a minimum essential standard of living. Working Paper. Saatavilla: https://www.budgeting.ie/download/pdf/vpsj_2014_working_paper_housing_tenure.pdf